

RECHTSPRAAK

01

JAN 2013

MAAKT SAMEN LEVEN MOGELIJK

“
De rechter komt
naar u toe”

Maria van de Schepop,
NVvR-voorzitter: “We
moeten er alles aan doen
om de nuance naar voren
te brengen”

**Rechter in de college-
zaal:** Integratie van
wetenschap en praktijk

Twitterkoningin
Saskia Belleman:
“Twitteren heeft alleen
maar voordelen voor
de Rechtspraak”

“ Het is net als met voetbal. Iedereen vindt er iets van”

Dat zegt Maria van de Schepop, de nieuwe voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak en in het dagelijks leven strafrechter, in een interview met dit blad. Voor de goede orde: ze heeft het over haar werk en het is niet bedoeld als klacht. Niet alleen Van de Schepop zegt het: het gezag van de rechter (en van de politie-agent, de docent, de ouder, de scheidsrechter en vul verder maar in) is niet meer vanzelfsprekend, in ieder geval veel minder vanzelfsprekend dan het was. De samenleving verwacht dat autoriteiten uitleggen wat ze doen en waarom ze dat doen. De 10.000 medewerkers van de Rechtspraak, 2.500 rechters en 7.500 gerechtelijke ambtenaren, zijn daarvan doordrongen. In *Rechtspraak*, waarvan u het eerste exemplaar in handen heeft en dat vier keer per jaar uitkomt, gaan we dat laten zien. In dit blad treft u niet alleen verhalen uit de Rechtspraak zelf aan. Ons doel is een blad te maken voor iedereen die geïnteresseerd is in rechtspraak en de zaken die daarmee te maken hebben. Zo zullen de meningen die u in dit blad aantreft niet per se de mening van de Rechtspraak of van de Raad voor de rechtspraak zijn. We brengen verhalen van binnenuit, die interessant zijn voor de buitenwereld, maar we kijken ook van buiten naar binnen. Een mooi voorbeeld hiervan is het interview dat we maakten met Saskia Belleman, rechtbankverslaggeefster van *De Telegraaf*. Zij groeide in korte tijd uit tot twitterkoningin met meer dan 10.000 volgers. Hoe kijkt zij tegen rechtsprekend Nederland aan?

We zijn benieuwd naar uw mening.

Rob Edens (r.edens@rechtspraak.nl), hoofdredacteur *Rechtspraak* en redactiecoördinator nieuwsredactie Raad voor de rechtspraak.

OMSLAGVERHAAL

Gerechten nodigen mensen uit, rechters trekken het land in.

10

BLIK NAAR BUITEN

Maria van de Schepop, NVvR-voorzitter met een missie: "Denk mee, wees welkom".

16

BLIK NAAR BINNEN

Saskia Belleman, verslaggeefster *De Telegraaf*: "Ik vond Twitter echt een onzinmedium".

24

- 04 NIEUWS
- 06 BIJZONDERE RECHTERS
Bijzondere rechtbanken die zich bezighouden met specialistische onderwerpen. Wie werken daar?
- 09 COLUMN
Erik van den Emster.
- 10 OMSLAGVERHAAL
De rechter komt naar u toe.
- 14 WETENSCHAP
Onderzoeken op het gebied van rechters en rechtspraak.
- 16 BLIK NAAR BUITEN
Interview met Maria van de Schepop, voorzitter van de vakbond NVvR.
- 19 OP DE ROL
Rechtbankrubriek. Korte verslagen van diverse zaken.
- 20 KRUISBESTUIVING
Rechter in de collegezaal.
- 23 HOE KAN DAT NOU?
Onbegrijpelijke uitspraak verklaard.
- 24 BLIK NAAR BINNEN
Interview met Saskia Belleman (@belleman), rechtbankverslaggeefster van *De Telegraaf*.
- 27 NIEUWE GEBIEDSINDELING
Wet herziening gerechtelijke kaart.
- 28 WABLIEF
Ingewikkelde juridische term uitgelegd.

Colofon

de Rechtspraak

Rechtspraak
Nummer 1, januari 2013

Rechtspraak is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak. Het magazine wordt verzonden aan relaties van de Rechtspraak en verspreid via de openbare ruimtes van gerechten. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud. Aan de in *Rechtspraak* vermelde informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Artikelen geven niet per se de mening van de Rechtspraak weer. Overname van artikelen is met bronvermelding toegestaan.

Hoofdredacteur: Rob Edens
(r.edens@rechtspraak.nl)

Redactie: Stijn Dunk (s.dunk@rechtspraak.nl), Pauline van der Mije (p.van.der.mije@rechtspraak.nl), Evita Westfa (e.westfa@rechtspraak.nl)

Medewerkers aan dit nummer:
Martijn Delaere, Jan Lankveld, Sake Rijpkema.

Contact met de redactie:
redactie@rechtspraak.nl

Redactie-adres:
Kneuterdijk 1, Den Haag

Postadres:
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Abonnementenadministratie:
Wijziging of opzegging? Stuur de adresdrager retour naar het retouradres en geef hierop de verandering aan. Aanmeldingen voor een individueel abonnement via abonnement@rechtspraak.nl. Gemotiveerde aanvragen voor meer exemplaren zijn ook mogelijk.

Vormconcept en realisatie:
Kris Kras Design

Druk: OBT bv

Illustratie cover:
Aad Goudappel

De Rechtspraak in cijfers op jaarbasis

R echters:	2450
Begroting:	€998 miljoen
Kosten:	€60
(per hoofd van de bevolking)	
Totaal aantal zaken:	1.617.000

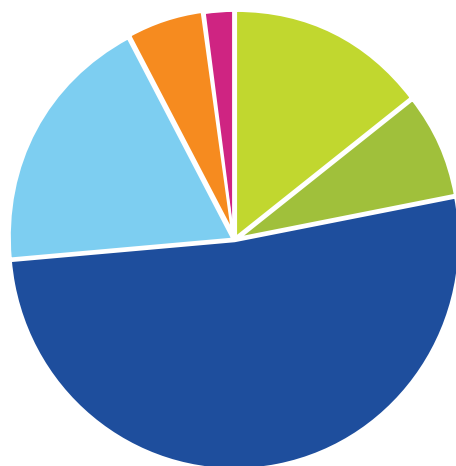
Onderverdeling zaken:

STRAFZAKEN:	366.000
(verkeers)overtredingen bij de	
● kantonrechter:	240.000
● Misdrijven:	126.000

CIVIELE ZAKEN:	1.160.000
(o.a. arbeid, huur en familiezaken: echtscheiding en voogdij)	
● kantonrechter:	850.000
● rechtbank:	310.000

BESTUUR:	91.000
-----------------	---------------

HOGER BEROEP:	33.780
(gerechtshoven, College van Beroep voor het bedrijfsleven en de Centrale Raad van Beroep).	

Bron: Factsheets 2011

Raad voor de rechtspraak spreekt met rechters over kritiek

De Raad voor de rechtspraak voert gesprekken met de gerechten in het hele land over de inhoud van een kritisch manifest dat een aantal raadsheren van het gerechtshof Leeuwarden opstelde. De raadsheren riepen in december rechters in het land op het manifest te ondertekenen. Hun kritiek richt zich vooral op de productiedruk en op de rol die de Raad voor de rechtspraak en de gerechtsbesturen spelen. De vier leden van de Raad (voorzitter Erik van den Emster, Frits Bakker, Simone Roos en Joop Pot) maken deze maand (januari) een ronde langs alle gerechten. Steeds komen twee leden van de Raad luisteren naar wat er in de gerechten leeft. In het voorjaar volgt een tweede ronde om dieper en langer in te gaan op wat in de eerste ronde aan de orde komt.

In een eerste reactie in december zei de Raad voor de rechtspraak de zorgen

die er zijn over de productiedruk en de krapte van de budgetten te delen. De Raad vraagt daarvoor continu politieke aandacht. Goede rechtspraak is alleen mogelijk als er voldoende budget beschikbaar is. De Nederlandse rechtspraak behoort tot de beste ter wereld en dat moet zo blijven. De Rechtspraak in Nederland verandert snel. Het verschijnen van het manifest valt samen met de nieuwe indeling van de gerechtelijke kaart. Er komen minder, maar grotere gerechten. De schaalvergroting moet ervoor zorgen dat de kwaliteit van de Rechtspraak in de toekomst behouden blijft.

Zie ook de column van de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak Erik van den Emster op pagina 9.

Vollediger beeld van rechtszaken

Door nieuwe regels voor media krijgen journalisten meer gelegenheid beeld- en geluidsopnamen te maken tijdens rechtszaken. De presidenten van de gerechten stelden de nieuwe regels onlangs vast. Ze zijn neergelegd in de geactualiseerde persrichtlijn en gelden per 1 maart aanstaande.

Journalisten die zich vooraf melden, kunnen voortaan beeld- en geluidsopnames maken, tenzij de rechter anders beslist. Journalisten kunnen ook verzoeken indienen een rechtszaak live uit te zenden.

“Rechters willen dat mensen een goed beeld kunnen krijgen van wat zich in een rechtszaal afspeelt”, licht Dirk Vergunst, voorzitter van de landelijke vergadering van persrechters, toe. “Daarnaast is de manier waarop journalisten verslag doen snel aan het veranderen. Daarom hebben we als rechters nieuwe regels opgesteld.” Zo is in de richtlijn nu expliciet opgenomen dat journalisten vanuit de rechtszaal in principe berichten op sociale media zoals twitter mogen plaatsen. Dit is overigens al praktijk, zie het interview met verslaggever

Saskia Belleman van *De Telegraaf* vanaf pagina 24.

Onderscheid

De persrichtlijn maakt onderscheid tussen strafzaken en andere zaken. Bij strafzaken mogen er geen beeldopnames worden gemaakt als persoonlijke omstandigheden van de verdachte aan de orde komen. De verdachte blijft ook buiten beeld, tenzij hij of zij toestemming geeft gefilmd te worden en ook de rechter daarmee instemt. Naast de rechter kunnen bijvoorbeeld ook advocaten en de officier van justitie in beeld komen. Tot nu toe bleven beelden vanuit de rechtszaal in principe beperkt tot de opkomst van de rechter(s), het pleidooi, het requisitoir en de uitspraak.

De stem van de verdachten mag straks ook bij strafzaken worden opgenomen. Journalisten dienen fragmenten waarin namen voorkomen wel aan te passen. Dat kan bijvoorbeeld door namen te vervangen door een geluidssignaal. Als de verdachte bezwaar maakt tegen stemopnames, kan de rechter dit verbieden of beslissen dat de stem van de verdachte bij uitzending moet worden vervormd. Ook als er andere reële bezwaren zijn, bijvoorbeeld de angst bij slachtoffers geconfron-

teerd te worden met die stem, kan de rechter beslissen opname te verbieden of stemhervorming te gebieden.

Interactie

Dirk Vergunst: “Met de regels tot nu toe blijft de interactie tussen rechter en verdachte voor het publiek buiten de rechtszaal verborgen. Als de stem van de verdachte mag worden opgenomen, kan dat wel voor het voetlicht komen. Openbaarheid van rechtspraak is er niet alleen om het publiek op de hoogte te houden van wat er speelt in de rechtbanken. Het maakt ook controle van buitenaf van het werk van de rechter mogelijk. De rechter in actie komt met de nieuwe regels nu ook echt zelf in beeld.”

Ook in de nieuwe persrichtlijn blijft een goed en eerlijk verloop van het proces voorop staan. De rechter blijft de baas in de rechtszaal. “Als de rechter het in het belang van het proces vindt dat de stem van de verdachte niet wordt opgenomen, bijvoorbeeld omdat een verdachte dichtklapt, dan gebeurt dat ook niet”, zegt Vergunst.

Voor de geactualiseerde persrichtlijn zie rechtspraak.nl

Europese rechters op Haarlems plein

Ons rechtsstelsel kent een aantal bijzondere kamers die zich bezighouden met specialistische onderwerpen. Wie werken daar en wat houdt hen bezig?

Rechtspraak.nl portretteert in een serie de rechters die in die kamers rechtspreken.

Tekst: Pauline van der Mije Foto: Sake Rijpkema

De Haarlemse rechtbank heeft sinds 2005 een aparte douanekamer. Daar buigen rechters zich over kwesties rond de invoer van goederen via Schiphol of de Rotterdamse haven. De inzet: internationale afspraken over importtarieven en vergunningen, vertaald in codes van soms wel twaalf cijfers. Douanerechter Bert Roke (64) over de code van een printer en een borrelnoot.

Douanerechter Bert Roke (64).

Wat doet een douanerechter?

“Wij behandelen geschillen over invoerrechten. Heel soms zien we een particulier die verzuimd heeft iets aan te geven op Schiphol, verder hebben we altijd met professionele partijen te maken. Douanespecialisten, of in de haven gevestigde douane-expeditieuren die aangifte doen voor importeurs en beroep aantekenen als ze het niet eens zijn met de beslissing van de douane. Stel: een bedrijf voert multifunctionele printers in, die ook kunnen scannen en kopiëren. Voor printers, scanners en kopieerapparaten gelden verschillende tarieven. En als zo'n apparaat deel uitmaakt van een computer, hoeft er niets betaald te worden, is internationaal afgesproken om de informatietechnologie te bevorderen. Dus: welk tarief geldt? Over die vraag gaat het meestal in de douanekamer.”

Hoe bepaal je dat?

“Op basis van regels van de Wereld Douane Organisatie en de Europese Unie. Komen we er niet uit – met die multifunctionele printers bijvoorbeeld – dan vragen we het Hof van Justitie van de Europese Unie om uitleg van de regel. Douanerecht is Europees recht, de EU-lidstaten vormen samen één douane-unie, met een eigen wetboek. Alle goederen zijn voorzien van

codes. Afspraken van de Wereldhandels-organisatie over tarieven en bijkomende voorwaarden worden in zes cijfers vastgelegd en daar zijn de Europese afspraken – ook uitgedrukt in cijfers – achter geplakt. Nationaal recht speelt geen enkele rol, het wetboek van de douane-unie heeft directe werking. Wij zijn dus in feite eerstelijns rechters van de Europese Unie.”

Europese rechters op het Haarlemse Stationsplein?

“Jazeker, we worden ook apart gefinancierd. Elke lidstaat mag 10 procent van de douanerechten houden, om de inningskosten te dekken. Nederland krijgt 25 procent, omdat een groot

deel van de import in de EU via de Rotterdamse haven loopt. Van dat geld wordt ook onze kamer betaald. Op dit moment zijn er vier rechters die zich met douanezaken bezighouden.”

Is het interessant werk?

“Heel interessant. Ik heb bij de douane gewerkt, op het ministerie van Financiën en in Brussel, bij comité's die adviseren over de uitvoering van douanewetgeving. Dit is de leukste job tot nu toe. Ik kan me nu echt verdiepen in beide kanten van een zaak. En naast de internationale aspecten en het feit dat er vaak miljoenen mee gemoeid zijn, gaat ons werk over heel concrete dingen. We krijgen regelmatig demonstraties van producten op de zitting, laatst nog van borrelnootjes. Vallen die onder pinda's of deegwaren? Dat scheelt nogal voor het invoertarief. We kregen te zien over hoe ze gemaakt worden en er kwamen zakjes met verschillende smaken op tafel. Volgens de wet is bij samengestelde producten het kenmerkende deel bepalend. Bij de borrelnoot zijn dat naar ons oordeel deegwaren. Daar worden de kruiden aan toegevoegd die borrelnoten hun specifieke smaak geven. Als je trek hebt in pinda's, koop je wel pinda's.” ■

Meer afleveringen van bijzondere rechters zie rechtspraak.nl

Nieuwe opleiding voor rechters met voeten in de klei

De selectie en opleiding van rechters gaat op de schop. Toekomstige rechters moeten minstens twee jaar juridische werkervaring elders hebben opgedaan voordat ze aan de beroepsopleiding beginnen. In plaats van allemaal dezelfde opleiding krijgen ze maximaal vier jaar een flexibel scholingsprogramma aangeboden, dat ook veel ruimte biedt aan talentontwikkeling, zelfwerkzaamheid en maatschappelijke oriëntatie. “We zoeken excellente rechters die met hun voeten in de klei staan”, zegt rector Rosa Jansen van Studiecentrum Rechtspleging, SSR.

Opleidingshuis

De Raad voor de rechtspraak, het bestuursorgaan van de Rechtspraak, gaf opleidingscentrum SSR opdracht tot het ontwikkelen van een nieuwe initiële opleiding. De huidige opleiding voor rechterlijke ambtenaren in opleiding (raio's) is na 55 jaar aan vervanging toe. Zowel toekomstige rechters als officieren van justitie volgen die zesjarige opleiding, met als gevolg dat ze tijd kwijt zijn aan onderdelen die voor hen minder van belang zijn. Ervaren juristen volgen de eenjarige rio-opleiding (rechter in opleiding), die juist te kort wordt gevonden. Beide opleidingen maken nu plaats voor één ‘opleidingshuis’, dat rechters naar gelang hun kennis en ervaring in één tot vier jaar klaarstoomt voor het vak.

Maatschappelijke oriëntatie

De nieuwe opleiding wil verschillende talenten stimuleren, zodat de rechter-

lijke organisatie daar optimaal profijt van heeft. “Diversiteit staat hoog in het vaandel, vandaar dat alleen een universitaire opleiding of ervaring binnen de rechterlijke macht geen toegang meer biedt tot de opleiding. De nieuwe rechter staat met beide benen in de maatschappij. We hebben bijvoorbeeld een raio gehad die als buschauffeur had gewerkt voordat ze aan haar rechtenstudie begon, dat vinden we heel waardevol.” Maatschappelijk gerichtheid wordt tijdens de opleiding gestimuleerd door middel van onderzoeksopdrachten en stages bij maatschappelijke organisaties. “Je kunt daarbij denken aan de Raad voor de Kinderbescherming of een verzekeringsmaatschappij, maar ook aan een krant.”

Vakmanschap

Na een introductieperiode gaan de rechters-in-opleiding aan de slag bij een gerecht, ze volgen cursussen en lopen stage, onder meer bij een gerechtshof, het openbaar ministerie en in Europa. “Vroegtijdig kennis uitwisselen is dé manier om een Europese rechtscultuur tot stand te brengen”, zegt Jansen. “De nieuwe opleiding is veel meer rond het vakmanschap van de rechter georganiseerd: kennis en vaardigheden, een goede attitude en ethiek, maar tegenwoordig ook eigen verantwoordelijkheid nemen, kennis delen, delegeren, feedback geven, mediabewustzijn, performance en duidelijk communiceren. Wij zien de opleiding op de werkvloer vooral als een bodem voor het ontwikkelen daarvan. Waar dat precies gebeurt, is aan de gerechten. Vanzelfsprekend komen wij wel met aanbevelingen daarvoor. We hebben liever dat rechters in spe ook een aantal maatschappelijke stages doen dan dat ze alleen maar vonnissen schrijven bij de strafsector. Gooi die ramen open! Rechters redeneren nog te veel van binnen naar buiten, maar wat wil de burger eigenlijk?”

Klachten beter en eenvoudiger behandeld

Mensen met een klacht over de manier waarop zij zijn behandeld door een gerecht, krijgen vaker de mogelijkheid hun klacht mondeling toe te lichten. Bij de behandeling van een klacht zal zo min mogelijk gebruik worden gemaakt van moeilijke, juridische termen. Elk gerecht dient een permanente klachtadviescommissie in te stellen met een externe voorzitter. Elke klacht over het gedrag van een rechter moet aan deze commissie worden voorgelegd. Dat heeft de vergadering van presidenten van gerechten recent besloten. Daarmee nemen ze de belangrijkste aanbevelingen over van een projectgroep onder leiding van Peter Duinkerken, voormalig president van de rechtbank Assen. De groep legde de aanbevelingen neer in het rapport *Klagen helpt!*, waarin de behandeling van klachten vanaf de invoering van de klachtenregeling in 2002 tot 2011 wordt geëvalueerd. De aanbevelingen worden vastgelegd in het *Handboek Klachtbehandeling Rechtspraak* dat alle gerechten gebruiken.

Rosa Jansen.

Nederlands rechtssysteem in de wereldtop

Het Nederlandse rechtssysteem behoort tot de best functionerende en meest democratische ter wereld. Dit blijkt uit de eind oktober verschenen Rule of Law Index, een wereldwijde vergelijking van 97 nationale rechtssystemen door non-profit organisatie The World Justice Project. Nederland scoort in de index extra hoog op het functioneren van het civiele recht en de transparantie van de regering. Op beide onderdelen eindigt Nederland als tweede van de 97 rechtssystemen.

The World Justice Project neemt jaarlijks een groot aantal landen de maat op een achttal aspecten van de rechtsstaat, zoals de afwezigheid van corruptie en het functioneren van het strafrecht. Op alle acht onderdelen van de index scoort Nederland bij de beste vijftien landen. Daarmee doet Nederland het beter dan veel West-Europese en Noord-Amerikaanse landen. Alleen de rechtsstaat van de Scandinavische landen werkt iets beter. Pluspunten van Nederland zijn onder meer de duidelijke en effectieve wetten, de goede toegankelijkheid van het recht en de onafhankelijkheid van de rechters.

Nieuwe gerechtelijke kaart

De Rechtspraak kent vanaf dit jaar een nieuwe gerechtelijke kaart. De Wet herziening gerechtelijke kaart (HGK) brengt het aantal rechtbanken terug naar elf (was negentien), het aantal gerechtshoven naar vier (was vijf). De voorzitter van de Raad voor de rechtspraak Erik van den Emster sprak nadat de wet vorig jaar was aangenomen door het parlement van een "historische beslissing, de Rechtspraak krijgt na 200 jaar een ander gezicht". Op de vraag waarom de Wet HGK nodig was, zei hij: "Door meer schaal kan de rechterlijke macht zich beter specialiseren en de bedrijfsvoering efficiënt organiseren."

Zie voor de nieuwe gerechtelijke kaart pagina 27.

Collegetour

Collegetour over rechterlijk oordeel

Het rechterlijk oordeel staat centraal tijdens een zesdaagse collegetour die SSR, opleidingsinstituut voor de rechterlijke macht, in het eerste kwartaal van 2013 organiseert. Rechters, griffiers en stafjuristen kunnen van half januari tot eind maart elke twee weken naar een bijeenkomst over een aspect van die oordeelsvorming, variërend van beslissen en motiveren tot regiedilemma's en civiele waarheidsvinding. Deze bijzondere rechterlijke taak kan wel wat extra aandacht gebruiken, vindt SSR. De kwaliteit van het oordeel kan onder druk komen te staan als gevolg van productienormen en de roep om snelheid. De zes bijeenkomsten worden verspreid over het land georganiseerd en geleid door steeds een andere hoogleraar uit het netwerk van SSR, die zelf een partner uitkiest om mee samen te

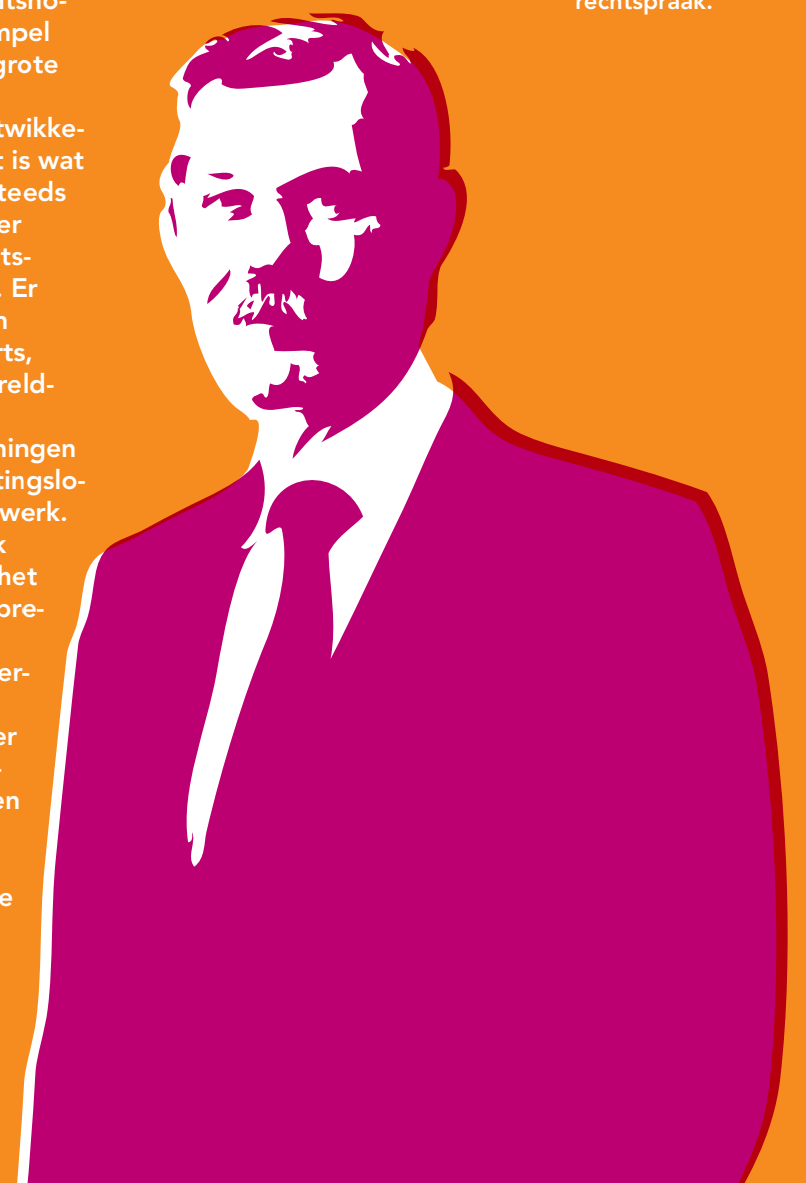
werken. Daardoor wordt een koppeling gelegd tussen rechtswetenschap en rechtspraak in de praktijk, in de hoop dat de deelnemers daardoor nieuwe inzichten opdoen en op een andere manier naar hun werk gaan kijken. Wie meer wil weten over de tour, die van Amsterdam langs Den Bosch, Rotterdam, Utrecht en Zwolle naar Den Haag leidt, kan het programma bekijken op www.ssr.nl.

Zie ook pagina 20: Rechter in de collegezaal

“GERECHT HEEFT FUNCTIE VAN HUISARTS ÉN SPECIALIST”

De samenleving heeft recht op kwalitatief hoogwaardige rechtspraak tegen zo beperkt mogelijke kosten. Het is een simpel zinnetje dat ik uitsprak toen vorig jaar de Wet herziening gerechtelijke kaart, die neerkomt op het terugbrengen van het aantal rechtbanken en gerechtshoven, door het parlement werd aangenomen. Een simpel zinnetje is zo gezegd, maar achter de zin gaat een grote maatschappelijke opdracht schuil. Ik heb me de afgelopen jaren ingezet voor deze ontwikkeling. Het is namelijk mijn diepste overtuiging dat dit is wat de Rechtspraak nodig heeft. De samenleving stelt steeds hogere eisen aan rechtspraak, er moet meer en beter worden gemotiveerd wat we doen en waarom, rechtszaken zijn steeds ingewikkelder, meer specialistisch. Er is een bepaald volume nodig om kwaliteit te kunnen garanderen; een gerecht heeft de functie van huisarts, maar ook die van specialist. Onze rechtspraak is wereldtop en moet dat blijven. Ik begrijp heel goed dat een operatie als deze spanningen op de werkvloer oproept. Het is niet niks als een zittingslocatie sluit en je voortaan verder moet reizen naar je werk. Of als je opeens andere collega's hebt of ander werk moet doen dan je gewend was. Ik snap het ook dat het soms wat abstract overkomt als je schaalvergroting presenteert als oplossing van alledaagse problemen. Ik begrijp ook heel goed dat krappe budgetten ergernissen oproepen bij rechters en medewerkers – we vragen daar continu politieke aandacht voor. Maar er zal altijd spanning blijven tussen het aanbod aan zaken en de beschikbare middelen. Juist door de zaken beter te organiseren kunnen we iets doen aan het gezamenlijk gevoelde probleem van de werkdruk. Het is de taak - en misschien ook wel het lot - van de bestuurder om dat uit te blijven leggen. ■

Erik van den Emster (63)
Voorzitter van de Raad voor de rechtspraak.

DE RECHTER KOMT NAAR U TOE

Contact met de samenleving staat hoog op de prioriteitenlijst van de rechters. Daarom nodigen gerechten niet alleen mensen uit om kennis te komen maken, maar trekken rechters er ook op uit. Van winkeliersavond tot zitting op locatie: een impressie van ontmoetingen in 2012. Tekst: Pauline van der Mije Foto's: Jan Lankveld

Gerechten zoeken voortdurend naar manieren om de banden met de samenleving aan te halen. Door kennismaking blijven rechters op de hoogte van wat er leeft en krijgen burgers meer inzicht, en daarmee vertrouwen, in de manier waarop rechterlijke uitspraken tot stand komen. Onder de noemer Meet the Judge organiseren gerechten regelmatig voorlichtingsbijeenkomsten. De Haarlemse rechtbank besloot die aanpak afgelopen zomer te verfijnen door zich op een specifieke doelgroep te richten: winkeliers, die vaak dieven betrappen en aan de politie overleveren, maar niet weten hoe dat afloopt. "Wij houden gemiddeld twee keer per week iemand aan", vertelt de filiaalhoudster van een supermarkt tijdens de winkeliersavond in juli op de rechtbank in de Jansstraat. "Kan je nagaan hoeveel er werkelijk wordt gestolen." De ondernemers zullen de straffen wel te laag vinden, is de verwachting. Maar na afloop van een nagespeelde rechtszaak tegen een winkeldief, die na een scheiding werkloos, dakloos en aan de drank is geraakt, blijkt het tegendeel. De straf van 4 maanden - waarvan 2 voorwaardelijk - voor de moeilijk bewijsbare diefstallenserie is goed onderbouwd, vinden de winkeliers. "Ik mis

alleen de hulpverlening", zegt een ondernemer, die veel bijval krijgt: vergelding is wel op zijn plaats, maar gevangenisstraf lost niets op, vinden de winkeliers. "Die man moet geholpen worden, zodat hij stopt met stelen." Zowel winkeliers als rechtbankmedewerkers zijn zeer te spreken over de discussie en wat ze daarvan opsteken. De avond is dus een succes, maar de opkomst niet: ondanks mailen, bellen en flyeren zijn slechts vijftien winkeliers uit de regio naar de rechtbank gekomen. Vertegenwoordigers van politie, OM, rechtspraak en slachtofferhulp zijn in de meerderheid. Of zo'n doelgroepavond voor herhaling vatbaar is en in welke vorm dan, weet de rechtbank nog niet.

Eigen terrein

Sommige rechtbanken zoeken burgers op hun eigen terrein op. Zo organiseert de rechtbank Den Bosch in september een debat over jeugdcriminaliteit in jongerencentrum Dynamo in Eindhoven (opkomst: 45 jongeren) en trekt de rechtbank Utrecht in november met een delegatie van acht rechters naar het stadhuis van Amersfoort. Hoe dichterbij huis, des te lager de drempel, redeneert het gerechtshof. Daarom is tijdens een ontvangst voor gemeen-

Kamer van het college van Burgemeester en Wethouders in Amersfoort op 8 november. Bezoekers praten met rechters over hun werk.

tebestuurders voorgesteld om gezamenlijk bewonersavonden in het stadhuis te organiseren. Burgemeester Lucas Bolsius van Amersfoort reageerde enthousiast. Zo'n 60 Amersfoorters, inclusief een groep ROC-studenten juridische dienstverlening, zijn 8 november naar het stadhuis gekomen. "Wij geven u graag een kijkje in de keuken en willen ook van u leren", zegt rechtbankpresident Herco Uniken Venema in de raadszaal. De bezoekers worden verdeeld over vier zaaltjes met elk twee rechters, die om het half uur verhuizen naar de volgende groep. De rechtbankpresident en de burgemeester schuiven regelmatig ergens aan.

Geen juridisch advies

"U kunt met ons over alles praten, maar niet over lopende zaken en we geven ook geen juridisch advies", heeft de president vooraf gezegd. Die regel blijkt moeilijk te handhaven; een man begint meteen over de problematische echtscheiding van zijn zoon, terwijl in een andere zaal twee vrouwen verbitterd over alimentatieproblemen vertellen. Rechters kunnen daar alleen op reageren met een algemeen verhaal over procedures. Andere bezoekers doorbreken dat met vragen als: waarom wordt iemand eigenlijk

rechter? Zijn rechters wel eens bang en liggen ze wakker van hun werk? "Ze zien er zo clean uit, met die toga en die witte bef", zegt een vrouw. Een strafrechter vertelt dat hij het nog steeds spannend vindt om dossiers te lezen. Een familierechter, die geregeld kinderen naar een jeugdinstelling stuurt, zegt dat de hevige emoties op zo'n zitting haar niet van haar stuk brengen. Maar als het goed afloopt met zo'n kind, raakt ze wel erg ontroerd. "Uithuisplaatsing is heel ingrijpend, voor alle betrokkenen", zegt ze. "Als ik een jaar later een opgebloeid kind zie en weet dat het goed is geweest, raakt me dat heel erg." Op de vraag in hoeverre rechters zich door hun intuïtie laten (mis)leiden, antwoordt een rechter dat ze om die reden al hun besluiten schriftelijk toelichten. En: ja, ook rechters moeten functioneringsgesprekken voeren. Zo leren bezoekers veel over de dagelijkse praktijk in de rechtbank, maar rechters horen ook nieuwe dingen. Bijvoorbeeld dat hun geblader in dossiers de indruk wekt dat zij zich niet hebben ingelezen. "Dat is echt een misvatting, die moeten we nodig rechtzetten", zegt Uniken Venema voordat hij tevreden afscheid neemt van de Amersfoorters.

Rolkoffers en volle tassen

Soms zijn het burgers die rechters uitnodigen om langs te komen. Zo kwam kantonrechter Mariëtte Kobussen van de rechtbank Oost-Brabant bij de familievereniging van epilepsiecentrum Kempenhaeghe terecht. Die instelling heeft een woon-werkcentrum voor verstandelijk gehandicapten met epilepsie op het voormalige kloostercomplex Providentia in Sterksel. De ouders beheren de bankrekening van de bewoners en overleggen met de instelling over de verzorging. Dat werkt prima, vinden de meesten. "Maar de tijd dat alles gemoedelijk kon in de zorg, is voorbij; je moet zaken goed regelen", zegt voorzitter Dide Sörman van de familievereniging. "Vooral als straks de ouders wegvallen en broers en zussen de zorg moeten overnemen." Op haar verzoek heeft rechter Kobussen, samen met juridisch medewerker Marjan van der Heyden, een workshop gegeven over de mogelijkheid om bewindvoerder, mentor of curator voor een bewoner te worden. Vervolgens zorgde Sörman ervoor dat alle ouders aanvraagformulieren kregen, die ingevuld werden opgestuurd naar de rechtbank. 11 oktober worden de aanvragen formeel afgehandeld, in het activiteitencentrum van

Bezoekers ontmoeten rechters in Amersfoort: zijn rechters wel eens bang en liggen ze wel eens wakker van hun werk?

Providentia. Kantonrechter Kobussen en griffier Van der Heyden stappen met ferme pas naar binnen, een volgeladen tas om de linkerschouder, een rolkoffertje aan de rechterhand. Terwijl Kobussen een praatje maakt met het ontvangende personeel, laadt de griffier de tassen uit. De geïmproviseerde rechterstafel raakt bedolven onder hoge stapels dossiers. Dat de rechter ter plaatse zitting houdt, betekent dat ouders niet met hun gehandicapte kind naar de rechtbank hoeven te reizen. “Dat scheelt weer een rolstoeltaxi”, zegt Sörman. Voor de rechter is het ook prettig om de mensen te spreken in hun eigen vertrouwde woonomgeving. Na een algemene inleiding (bewindvoerders gaan over het geld, mentoren over de zorg en de curator over alles) beantwoordt rechter Kobussen veel vragen. De meeste aanwezigen zijn al bewindvoerder en hebben nu ook het mentorschap aangevraagd. Omdat zij al bekend zijn bij de rechtbank, is na de voorlichting en de vragenronde geen nader gesprek nodig. Voor anderen, die nog geen titel hebben of meteen curatele hebben aangevraagd, houdt de rechter zitting in het kantoor van de directeur.

Op hun gemak

“Gewoon Jan”, stelt een man in een rolstoel zich voor. “Ik ben de kantonrechter”, zegt Kobussen, voordat ze zich tot zijn zoon en schoondochter wendt. Zij hebben curatele aangevraagd, waardoor Jan volledig handelingsonbekwaam zou worden. “Is dat nou wel nodig?”, vraagt de rechter. Autonomie mag mensen niet onnodig worden afgepakt, legt ze uit, en onder curatele kan vader echt niets meer zelfstandig besluiten. Dat hebben de kinderen inmiddels begrepen, dankzij de heldere uitleg van de rechter. “Het is een misverstand. Wij dachten: met curatele regel je geld- en zorgkwesties in één keer, maar er komt veel meer bij kijken.” Door mentor en bewindvoerder te worden, kunnen ze dat ook bereiken, zegt de rechter. Ze wendt zich weer tot vader om zijn gegevens te controleren: “Bent u nog getrouwd?” “Jazeker”, zegt hij opgewekt. “Nee pap”, corrigeert de zoon.

Dan komt een vrouw binnen met drie grote zoons, van wie één gehandicapt. De andere jongens moeten samen met haar mentor worden, heeft moeder bedacht. Dat kan niet, zegt de rechter: naast moeder kan maar één zoon die status krijgen. “En als mij iets overkomt, wat dan?”, vraagt de vrouw nerveus. Een geruststellende opmerking van de rechter helpt niet. “U heeft makkelijk praten”, reageert de vrouw. “Mijn

man is net plotseling overleden. Er is financieel niets geregeld voor die jongen.” De rechter komt tot een besluit: “Julie gaan het gewoon met zijn drieën doen, maar op papier benoem ik twee mentoren”.

De familieleden zijn hier veel meer op hun gemak dan in de rechtszaal, merkt ze. “Ze praten veel makkelijker over hun twijfels en persoonlijke omstandigheden.”

Stoom afblazen

Die ervaring heeft de Alkmaarse kinderrechter Wanda Oosterbroek ook. Zij houdt regelmatig zitting in een vergaderzaal van de gesloten jeugdinstelling Transferium in Heerhugowaard. Daar worden 12- tot 18-jarigen met ernstige gedragsproblemen tijdelijk opgenomen om te voorkomen dat ze volledig afglijden. Rechterlijke machtigingen en ondertoezichtstellingen die daarbij komen kijken, moeten worden goetst en eventueel verlengd. Daarom komen de kinderen gedurende hun verblijf in Transferium gemiddeld drie keer voor de rechter.

“

Bent u getrouwd?”,
vraagt de kantonrechter.

Man: “Jazeker”

Zoon: “Nee pap”

Om weglopen te voorkomen, worden ze met een ‘boevenbus’ van de dienst justitiële inrichtingen naar de rechtbank vervoerd, waar ze vaak lang in een cel moeten wachten totdat de parketpolitie hen de zaal in brengt. Terwijl ze niets hebben misdaan. Om kinderen die stress te besparen, heeft Transferium de rechters gevraagd om kinderen ter plekke te horen.

De Alkmaarse kinderrechters zagen veel voordelen en hebben ingestemd, met als beperking dat zij alleen voor de kinderen uit hun arrondissement kunnen optreden. Sindsdien reist elke veertien dagen een kinderrechter met griffier naar Transferium. Zij zitten dan met het kind, de advocaat, ouders, betrokkenen van de instelling en Bureau Jeugdzorg zitten om een lange tafel. De kinderen kunnen voor de zitting op de gang met hun ouders praten, wat in de rechts-

zaal onmogelijk is. “De spanning straalt daar van ze af”, zegt Oosterbroek. “Wordt het ze te veel en raken ze overstuurd, dan moeten ze terug naar hun cel en kan ik ze niets meer vragen. Hier blazen ze even stoom af op de gang. Daarna kunnen we gewoon verder praten.”

Wijkbezoek

Intussen gaat de Rotterdamse rechter-commissaris Vincent Mul op 6 november naar een veiligheidsoverleg in de wijk Bloemhof, waar bewoners en ondernemers samenkomen met politie, justitie en de burgemeester. Mul legt uit wat de rechtbank allemaal doet aan veiligheid en hoort bewoners vertellen over hun beleving van de buurt. “Ik ben er een warm voorstander van dat wij er vaker op uit trekken”, zegt hij. “Om ons gezicht te laten zien en over ons werk te vertellen, maar ook om kennis van de samenleving op te doen.” Dat is deze avond gelukt. Als rechter-commissaris komt hij hier regelmatig, als er iets ergs is gebeurd. “Vanavond heb ik een andere kant van de wijk leren kennen. Ik heb nu een completer beeld van het leven in Bloemhof”, zegt hij na afloop. ■

Als u een Meet the Judge-activiteit wilt organiseren, neem dan contact op met de afdeling Communicatie van het gerecht bij u in de buurt. U vindt de contactgegevens op rechtspraak.nl.

LEKENRECHTSPRAAK GEEN WONDERMIDDEL

Burgers die rechtspreken in jury's of andere vormen van lekenrechtspraak verkleinen niet de kloof tussen rechters en burgers. Dit concludeert VU-hoogleraar Henk Elffers, die de publieke tevredenheid over de diverse Europese rechtstelsels vergeleek. "In landen waar burgers actief deelnemen aan het strafproces is het vertrouwen niet groter", aldus Elffers.

Anleiding voor het onderzoek is het vaker noemen van lekenrechtspraak in het Nederlands maatschappelijk debat over passend straffen. "Het is een soort van vanzelfsprekendheid om te denken dat de invoering van lekenrechtspraak zorgt voor een verkleining van de kloof tussen rechters en burgers", stelt Elffers. "Onder andere Joost Eerdmans, de grote animator van deze discussie, beweert dat stellig." Elffers bekeek of er in Nederland grote ontevredenheid is over de Rechtspraak. Dat valt erg mee, constateert hij. Het vertrouwen in

de Nederlandse rechters is al zo'n tien jaar stabiel hoog, blijkt onder meer uit peilingen van het Sociaal - en Cultureel Planbureau (SCP). Bovendien is het niet lager dan in de meeste andere Europese landen. Wel vindt 80 procent van de Nederlanders dat rechters de neiging hebben om te licht te straffen. Maar, benadrukt Elffers, zodra burgers op basis van uitgebreide informatie zelf mogen oordelen, leggen ze vergelijkbare straffen op als de rechter. Verder is de eigenschap 'strengheid' voor burgers zeker niet de belangrijkste kwaliteit die een goede rechter zou moeten bezitten.

“**Wel vindt 80 procent van de Nederlanders dat rechters de neiging hebben om te licht te straffen**”

Vertrouwen

Wie toch vindt dat het Nederlands rechtstelsel hervormd moet worden, kan volgens Elffers beter niet zijn toevlucht zoeken tot de lekenrechtspraak. Dan zouden landen waar burgers een duidelijke plek in de rechtspraak hebben het beter moeten doen. Dat is in Groot-Brittannië en België, met beiden een vorm van lekenrechtspraak, duidelijk niet zo. Waar in Nederland meer dan 60 procent van de bevolking de Rechtspraak vertrouwt, is dat onder de Engelsen en Belgen minder dan 50 procent. Alleen Denemarken, dat ook lekenrechtspraak kent, scoort met 75 procent hoger. Het belangrijkste punt vindt Elffers het kleine verschil tussen het oordeel van de rechter en dat van de burger. De kloof daartussen is kleiner dan gedacht. "Er is geen enkele aanleiding om te denken dat leken tot hele andere oordelen komen dan professionals", stelt Elffers. "Het is een democratisch recht om je zorgen te maken over het niveau van straffen. Maar mijn conclusie is dat het invoeren van lekenrechtspraak geen goede oplossing is." ■

Het belangrijkste punt vindt Elffers het kleine verschil tussen het oordeel van de rechter en dat van de burger. De kloof daartussen is kleiner dan gedacht. "Er is geen enkele aanleiding om te denken dat leken tot hele andere oordelen komen dan professionals", stelt Elffers.

Hogere straf bij geweld tegen publieke functionaris

Geweld tegen politieagenten, ambulancepersoneel en andere publieke functionarissen wordt door de rechter strenger bestraft dan geweld tegen 'gewone burgers'. Dit is in lijn met een richtlijn van het openbaar ministerie voor officieren van justitie om geweld tegen publieke functionarissen stevig aan te pakken. Dat blijkt uit het eind vorig jaar verschenen rapport *Straftoemeting bij geweld tegen kwalificerende slachtoffers: een replicastudie*. Het onderzoek is uitgevoerd op verzoek van de minister van Veiligheid en Justitie, in opdracht van de Raad voor de rechtspraak, door instituut Intervict van de Universiteit van Tilburg. De sanctie voor geweld tegen onder meer politieagenten is dus strenger, maar beduidend lager dan de tweemaal hogere straf die de OM-richtlijn uit 2011 voorschrijft. Wel volgt de rechter in 90 procent van deze zaken de eis van het openbaar ministerie.

VN-verdrag kinderrechten vaker toegepast door rechter

Nederlandse rechters verwijzen in hun uitspraken steeds vaker naar het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Een voorbeeld is de beslissing van een rechter om een kind bij zijn vertrouwde pleeggezin te laten blijven wonen, tegen de wens van zijn ouders in. In dit vonnis werd verwezen naar het kindrecht op continuïteit, dat in het IVRK staat. In de periode 2002-2011 is er een duidelijke toename te zien van het aantal directe of indirecte toepassingen van het verdrag door de rechter. Dit blijkt uit onderzoek naar 1028 rechterlijke uitspraken door het Centre for Children's Rights Amsterdam (CCRA), in opdracht van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Sport (VWS). Het onderzoek *De toepassing van het internationaal verdrag inzake de rechten van het kind in de Nederlandse rechtspraak* werd in december 2012 gepubliceerd bij Ars Aequi Libri.

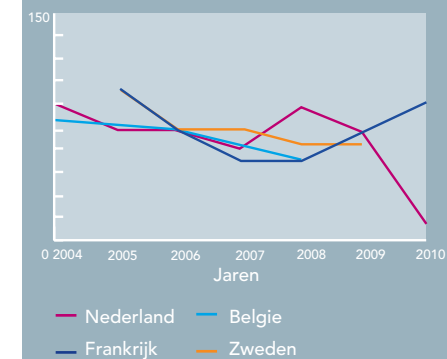
Forse daling criminaliteit in Nederland

De geregistreeerde criminaliteit nam tussen 2005 en 2011 af met 11 procent. Daarmee wordt de dalende lijn van de voorgaande jaren doorgezet. De vergrijzing, betere beveiliging en een betere vervolging van veelplegers zijn oorzaken voor de daling. Ook het gevoel van onveiligheid nam af, sterker dan in andere Europese landen. Dat staat in de jaarlijkse bundeling van statistische informatie *Criminaliteit en rechtshandhaving* door de Raad voor de Rechtspraak, het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Zo daalde het aantal door de rechter veroordeelde verdachten tussen 2006 en 2011 van 762 op de 100.000 Nederlanders naar 700, een daling van 8 procent. Het aantal strafzaken daalde nog sterker. De civiele rechter en de kantonrechter kregen juist meer zaken dan voorheen, waardoor het totaal aantal rechtszaken per jaar tussen 2005 en 2010 steeg: van 1.625.000 in 2005 naar 1.802.000 in 2010.

Tabel: Aantal veroordeelden per 100.000 inwoners

Tabel: Proportie personen dat zich ten minste soms of enigszins onveilig voelt 's avonds in het donker naar land, index 2006=100

'Moderniseer wraking van rechters'

Verzoeken tot wraking van rechters moeten niet binnen het eigen gerecht, maar door een hogere rechter worden beoordeeld. Tegelijk zijn maatregelen nodig die het oneigenlijk gebruik van de procedure tegengaan. Dat zijn conclusies op basis van onderzoek naar de vraag of de wrakingprocedure kan worden verbeterd. Wraking is een procedure waarin de onpartijdigheid van een rechter wordt beoordeeld. Als de schijn van partijdigheid wordt vastgesteld, wordt de rechter vervangen. Het aantal wrakingverzoeken in Nederland is de laatste jaren sterk gegroeid. De Raad voor de rechtspraak heeft nu studies laten doen naar de wrakingprocedure door de Universiteit van Utrecht en de Roosevelt Academy. Enerzijds werden wetten, regels en procedures in Nederland vergeleken met die in andere Europese landen. Daaruit bleek bijvoorbeeld dat in landen als België en Italië het wrakingverzoek altijd door een hogere rechter wordt beoordeeld. Daarnaast is gekeken naar het gebruik in Nederland van wraking en naar ervaringen van procespartijen. Voor meer informatie over wraking en de onderzoeken: zie het themadossier over wraking op rechtspraak.nl

“**Het leuke van strafrecht: je zit bovenop het nieuws**”

'DENK MEE, WEES WELKOM'

Ze kan als rechter geraakt worden door een zaak, maar meestal blijft ze nuchter. Ze is toegewijd moeder en ambitieus bestuurder. Ze weet wat er in de samenleving speelt. Maria van de Schepop, sinds 1 juli 2012 voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Rechters (NVvR), is een vrouw met een missie. “Spreek me aan op mijn rol.” Tekst: Stijn Dunk

Foto's: Serge Ligtenberg

“**A**ls rechter-commissaris werk je middenin de maatschappij. Dan sta je 's ochtends om 6 uur in je auto op de hoek van de straat te wachten omdat het arrestatieteam naar binnen gaat om iemand aan te houden. Op hetzelfde moment zie ik de krantenjongen voorbijlopen. Dat is heel maf. Het is nog rustig op straat, het is donker. Als buurman heb jij geen idee dat jouw buurman wordt opgepakt. Maar dat is wel wat er gebeurt.” Ze vond het de mooiste periode in haar carrière, Maria van de Schepop, de tijd dat ze rechter-

commissaris was bij de rechtbank Haarlem. Een afwisselende functie, met de poten in de klei. Meegaan op huiszoeking, getuigen verhoren. “Dat heeft mij gevormd. Je komt heel dicht te zitten op wat er buiten gebeurt. Dag en nacht. Ik heb heel veel betrokken en consciëntieuze politieagenten, officieren, advocaten en andere partners aan het werk gezien.”

Van de Schepop lacht hardop. Dat doet ze vaak tijdens het gesprek, maar net zo vaak legt ze serieus en met overtuiging uit wat ze bedoelt. Of wil bereiken, als nieuwe voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR). Het woord 'verantwoordelijkheid' valt regelmatig in haar bescheiden kantoorkamer aan het statige Haagse Lange Voorhout. Van de Schepop voelt zich verantwoordelijk als het nieuwe boegbeeld van rechters en officieren van justitie. Ze voelt zich verantwoordelijk in de rol van rechter. In de rol van moeder. Thuis is een drukke bedoening, met vier kinderen in de leeftijd tussen elf en veertien. Met een man met wie ze het ouderschap eerlijk deelt. Met hobby's, zoals zingen in een koor. Het beeld van de altijd werkende rechter die nauwelijks energie heeft voor het gezin is achterhaald, vindt Van de Schepop. “Als het daar over gaat, denk ik vaak: what's the fuss?”

Tegelijk weet Van de Schepop dat beelden over rechters hardnekkig kunnen zijn. “Nederland ziet mijn aardige collega mijnheer Visser, de rijdende rechter. Een grijze heer op leeftijd met dat leuke hoedje. Daar kleeft misschien het beeld aan van de wijze heer, die in rust en stilte aan contemplatie doet.” Maar dat beeld is niet meer actueel, benadrukt ze. “Het merendeel van de rechters is vrouw. Die zijn dag in dag hard aan het werk.” Rechters straffen te soft, een ander hardnekkig misverstand vindt Van de Schepop. “We moe-

ten er alles aan doen om de nuance naar voren te brengen dat er wel degelijk stevig gestraft wordt in Nederland. Maar wat ik echt zonde vind, is dat door deze discussie het werk van de gewone rechter heel weinig aandacht krijgt. De kantonrechter die dicht bij de burger ontslagzaken tot een goed einde probeert te brengen. Familie- en jeugdrechters die echtscheidingen beoordelen, kinderrechters die dag in dag uit ingrijpende zaken doen. Daar wil ik meer aandacht voor vragen.”

Ja, Maria van de Schepop heeft wel eens de klassieke nacht wakker gelegen. Als rechter. “Het was een vreemdelingenzaak. Die raakte mij heel erg. Die Afrikaanse vrouw kwam binnen, dat was een verschijning, dat maak je niet vaak mee. Helemaal in klederdracht. Daar scheen bijna licht omheen, ze had haast een aura. Ze kwam vertellen hoe zwaar het was in vreemdelingendetentie. Ze had een kind bij zich. Dat kon 's nachts niet slapen en bonkte met haar hoofd tegen de muur. Dat greep mij aan.” Normaal kan ze rechtszaken goed van zich afzetten. Met een bepaalde nuchterheid. “Het is waar je dagelijks mee geconfronteerd wordt. Het is maar goed dat je niet steeds zo van de kaart bent.”, zegt Van de Schepop. “Het drama rijst op uit vele dossiers. Je slaat het dossier open en het komt je tegemoet. Het is professioneel als je dat daar kunt laten waar het hoort: in het dossier, op je bureau, in de rechtbank.”

Als ze naar huis gaat, neemt ze deel aan de samenleving. “Vanuit een gezin heb je vanzelf connecties. De school van je kinderen bijvoorbeeld. Ik ben geen luizenmoeder geworden, maar wel klaar-over geweest. Dat had meer aanzien”, lacht ze. Bijzonder: Van de Schepop gaf tot voor kort Spaans op de basisschool van haar kinderen. Ze studeerde behalve in de rechten ook af in Spaans en dat is altijd haar oude

“

Scheiding der machten is een groot goed, maar laat het niet de discussie in de weg staan”

liefde gebleven. “Ik was blij verrast door de slimme vragen die kinderen stellen over taal, dat is wonderbaarlijk. Mijn hart gaat open voor de Spaanse taal, dus dat is genieten.” ‘Onbenullig’, noemt Van de Schepop dit soort activiteiten bescheiden. Voor haar is het vanzelfsprekend. Net zoals haar grote hobby: het zingen in het Nederlands Concertkoor. “Tja. Dat knettergekke koor. Het leuke is dat er mensen van allerlei pluimage in zingen. Ik zing bij de alten, dat is een vast groepje. Mensen maken dingen mee, worden ziek, verliezen iemand, dat deel je met elkaar.” Opkomen voor de gewone burger, dat is ook een verantwoordelijkheid van een rechter, vindt ze. “Zoals de bestuursrechter, die zaken behandelt waarin burgers opkomen tegen een besluit van de overheid. In zo’n proces staat de overheid maar zo op voorsprong. Staat de burger maar zo op achterstand.” Neem een burger die zijn WOZ-beschikking aanvecht. “Dan komt daar een gemeenteambtenaar, die heeft een heel apparaat, veel informatie, een mooi verhaal. Hij heeft de gang naar de rechtbank al honderd keer gemaakt. En dan staat daar een burger die voor de eerste keer in zijn leven naar de rechter gaat. Zonder advocaat.” Wat kun je dan doen als rechter? “Je kunt voldoende aandacht schenken aan het verhaal van de burger. Hem oprecht laten merken dat hij gehoord wordt. Daar ben je voor als rechter.”

Van de Schepop is nu strafrechter bij de Haagse rechtbank. “Het leuke van strafrecht: je zit bovenop het nieuws. Het staat in de kranten. Het is net als met voetbal: iedereen vindt er

wat van. Juist dan draag ik graag bij aan een goede, eerlijke procesgang.” Vanuit datzelfde engagement vindt ze het belangrijk om tijdig te reageren op berichtgeving in de media. “Als enkele jaren terug de media belden met een vraag of een verzoek, dan gingen we daar eens even rustig over nadenken. Zo van ‘Volgende week hoort u ons antwoord wel...’” ‘Koudwatervrees’, heette de afstudeeropdracht die ze in 2009 over het thema Rechtspraak en media schreef voor een managementopleiding. “De ramen en luiken moeten niet dicht als de media aankloppen, maar open”, legt van de Schepop uit. Haar stem krijgt extra nadruk als ze over dit issue praat. Extra urgentie. “Magistraten – rechters en officieren – moeten niet meedebatteren over individuele zaken, maar wel uitleg geven over wat we doen. In die zin moeten we af van onze koudwatervrees.” ‘Kom maar kijken in de rechtszaal’, is een belangrijk credo voor de NVvR-voorzitter. Dan komen beeld en werkelijkheid vanzelf beter in balans. Ze is blij met een tv-programma als De Rechtbank, waar de dagelijkse praktijk

van het rechtsbedrijf gefilmd wordt. Maar iedereen die nieuwsgierig is, mag aanschuiven bij zittingen. “Kom maar ervaren wat er in die rechtszaal omgaat”, zegt ze uitnodigend en uitdagend tegelijk.

Openheid. Vernieuwing. Het zijn voor de NVvR-voorzitter geen loze kreten. Tijdens het Gebrandydebat eind vorig jaar sprak ze zich uit voor een proef met het opknippen van het strafproces. Aanleiding: de meer prominente positie van het slachtoffer in dat proces. Een goede zaak, vindt Van de Schepop, maar die verbetering moet niet ten koste gaan van een eerlijk proces voor de verdachte. Het vernieuwende idee om het strafproces op te knippen wil ze graag verkennen. “De Rechtspraak wil graag meedenken. Het heeft weinig zin als ieder in zijn eigen tuintje blijft zitten.”

Die houding is er nog te vaak, signaleert Van de Schepop: “Zo van: ‘Ga uit mijn tuintje en bemoei je niet met mijn ding.’” Zeker als het gaat om de verhouding tussen de wetgever en de rechter. Rechters en politici zijn huiverig om het principe van de scheiding der machten geweld aan te doen. “Natuurlijk is die scheiding een groot goed, maar laat het een vruchtbare discussie niet in de weg staan”, zegt ze gedreven. “Je kunt ook zeggen: kom meedenken, wees welkom. Maar zorg dat je mij positioneert als rechter. Spreek me aan op de rol die ik vervul in de samenleving.” Met overtuiging: “We moeten niet op de sokkels blijven staan roepen, maar eraf klauteren en in gesprek gaan. Dat geeft veel meer ruimte voor discussie.” ■

Mr drs Maria Clara Caecilia van de Schepop

Geboren in 1963, gehuwd, woont met 4 kinderen in Leiden.

1981-1987: Spaans, Universiteit Utrecht
1984-1990: Nederlands recht, specialisatie Privaatrecht
1991-2000: Jurist afdeling bestuursrechtspraak Raad van State
2000-2012: rechter/senior rechter rechtbank Haarlem
Maart 2012-heden: rechtbank Den Haag, voorzitter strafrecht Haaglanden Zuid
Juli 2012-heden: voorzitter Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR). De NVvR is de onafhankelijke vakbond en beroepsvereniging van rechters en officieren van justitie. De NVvR komt op voor de belangen van magistraten en mengt zich regelmatig in het publieke debat.

Lid en oud-voorzitter Nederlands Concertkoor.
2009 – heden: voorzitter Commissie van Toezicht PI Haarlem (De Koepel)

OP DE ROOL

CHRONISCHE KOORTSLIP?

Tekst: Evita Westfa

Illustratie: Aad Goudappel

“We zijn net terug van vakantie. We bellen elkaar sinds april elke dag. We willen samen verder.” De 38-jarige Omar, geboren in Iran en woonachtig in Almere, praat over de relatie met zijn vrouw. Zij deed eerder aangifte van mishandeling door Omar. Vandaag staat hij voor de politierechter in Lelystad.
Rechter: “Op 14 januari 2012 wilde uw vrouw naar haar zus in Arnhem. Ze gaf later bij de aangifte aan dat ze het huwelijk wilde beëindigen. Ze zei dat u haar vaker sloeg. Ze mag niets van u. U wilt haar kort houden.”

“Dat is niet waar”, reageert Omar. “Ik weet niet waarom ze dat heeft gezegd. Ik ben ruimdenkend. Mijn vrouw is intelligent, maar ze doet er niets mee. Dat vind ik jammer. Zij wil ook geen contact met de burens.”

“U raakte eind 2011 uw baan kwijt en volgens uw vrouw was u daar depressief van”, vervolgt de rechter verder. “Toen zij de woning wilde verlaten, zou u haar in het gezicht hebben geslagen, bij de keel hebben gepakt en die hebben dichtgeknepen. Vervolgens zou u haar het huis in hebben gesleurd, waarna u haar opnieuw sloeg.” Omar: “Toen ze die zondag naar Arnhem wilde gaan, kregen we discussie. Ik zei: ‘Je bent vorige week ook al naar je zus geweest, dat kost weer benzine’. Ze rende naar boven, kwam weer terug en wilde vertrekken met onze zoon. Ik hield haar tegen, ik wilde haar en mijn kind, die geen jas en schoenen aan had, beschermen. Ik heb niet geslagen.”

Doktersverklaring

Rechter: “Maar hoe verklaart u de verwondingen die beschreven zijn in de doktersverklaring van de GGD?”

Omar: “Mijn vrouw heeft last van een chronisch koortslip. Ook heeft zij de gewoonte haar lippen stuk te bijten. Zonder make-up zie je dat heel duidelijk.”

Rechter: “Ze had een dikke bult op haar lip, bloeduitstortingen in het gezicht en er was sprake van perforatie van het mondslijmvlies. Bovendien had zij pijn in haar nek...”

Omar schudt zijn hoofd: “Ik heb haar niet mishandeld.”

Rechter: “Laten we eens kijken naar uw persoonlijke omstandigheden. U werkt in de ICT. Eind 2011 raakte u uw baan kwijt. Daarna bent u opnieuw aan het werk gegaan, maar uw baan staat weer op de tocht. U was niet eerder met de politie in aanraking. De reclassering adviseert therapie om te leren geweldloos met uw partner te communiceren. Ik heb begrepen dat u inmiddels op vrijwillige basis bent gestart met een behandeling.”

De eis

“Omdat de mishandeling thuis plaatsvond, waren er geen mensen die kunnen getuigen. Voor een veroordeling is in dit geval steunbewijs nodig”, legt de officier van justitie uit.

“Naast de verklaring van de vrouw, is er ook de doktersverklaring.” De officier zegt Omars verhaal over de koortslip en het stukbijten van de lippen niet geloofwaardig te vinden. “Toen de politie bij u arriveerde was uw vrouw hevige ontdaan. Dat wijst op een ‘discussie’ die niet is gegaan zoals die zou moeten gaan. Ook is er de verklaring van de zus van uw vrouw. Die zegt dat u heeft toegegeven dat u uw vrouw vaker geslagen heeft. Ik acht op die gronden de tenlastelegging bewezen. Ik eis een werkstraf van 40 uur waarvan 20 voorwaardelijk, een

proeftijd van 2 jaar en het verplicht volgen van een behandeling.”

De verdediging

“Mijn cliënt is in totale verwarring”, zegt Omars advocaat. “Hij kan niet geloven dat hij hier terecht staat. Hij hecht grote waarde aan een zuiver blazoen, ook vanwege toekomstige sollicitaties. In de periode dat dit speelde was de noodzaak voor het gezin om de broekriem aan te halen groot”, legt hij uit. “Toen mevrouw die avond in de kou met ruzie het huis wilde verlaten, haalde mijn cliënt haar terug. De zus van mevrouw spoorde haar al langer aan om haar man te verlaten. In Iraanse kringen is dat maatschappelijk niet geaccepteerd. De mishandeling is misschien bedacht zodat mevrouw haar man gelegitimeerd kon verlaten. Maar nu zijn ze weer bij elkaar en is mijn cliënt vrijwillig in therapie.”

De advocaat vervolgt: “Wat betreft het letsel: niemand heeft gezien hoe dat is ontstaan. De GGD-verklaring was van twee dagen later, die kan ook andere oorzaken hebben. Alles wordt opgehangen aan de verklaring van mevrouw.”

Omar krijgt het laatste woord. “Ik sta serieus in het leven. Ik heb met mijn vrouw afgesproken dat we conflicten voortaan gaan oplossen met de hulp van een neutraal persoon. Als ik iets verkeerd gedaan heb, moet ik daarvoor gestraft worden.”

Uitspraak

Rechter: “Ik vind dat er voldoende bewijs ligt voor mishandeling. Het is mooi dat u weer samen bent en aan de relatie werkt. Ik waardeer dat u vrijwillig in behandeling bent gegaan. Maar u verdient wel straf. Ik vind de eis van de officier passend. Ik leg u dan ook 40 uur werkstraf op waarvan 20 uur voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar.” ■

RECHTER IN DE COLLEGEZAAL

Foto: Marco Slot

Margreet Ahsmann, hoogleraar Rechtspleging aan de juridische faculteit van de Universiteit Leiden en vicepresident van de Rechtbank Den Haag.

Foto: Jeroen Oerlemans

Eddy Bauw, hoogleraar Rechtspleging aan de Universiteit van Amsterdam en Hoofd Juridische Kwaliteit, Wetgevingsadvisering en Internationale Samenwerking bij de Raad voor de rechtspraak.

Dineke de Groot, hoogleraar Rechtspraak en conflictoplossing en raadsheer bij de Hoge Raad.

Van een aantal gerechten bekleedt een rechter een bijzondere universitaire leerstoel. Door hun onderzoek en onderwijs vervullen zij de rol van ambassadeur van de Rechtspraak en brengen zij de rechtspraktijk dichterbij de studenten. Nuttig voor de Rechtspraak en nuttig voor de universiteiten. Tekst: Martijn Delaere

Vandaag loopt Margreet Ahsmann niet in toga door de rechtszaal, maar in haar dagelijkse tenue door de collegezaal. Niet om wat op te steken van een hoogleraar, maar om studenten in de togamaster de fijne kneepjes van de civiele rechtspleging in Nederland bij te brengen. Op het programma staat een geanonimiseerde zaak die Ahsmann zelf onder handen heeft gehad. Ahsmann is namelijk niet alleen hoogleraar Rechtspleging aan de juridische faculteit van de Universiteit Leiden, maar ook vicepresident van de Rechtbank Den Haag. Ze zegt: "Studenten vinden het interessant om les te krijgen van een rechter. Ze hebben namelijk nauwelijks een idee wat de rechter doet. Onlangs zei een student tegen mij: 'Eindelijk zie ik een rechter zonder toga en kan ik van alles vragen.' Je staat als rechter toch op afstand. Op zich is dat niet slecht. Je moet niet in een ivoeren toren zitten, maar enige distantie is goed. Dat is trouwens ook zo in de collegezaal." Ahsmann is sinds het voorjaar van 2011 voor één dag in de week terug op het oude nest. Voordat ze namelijk in 1996 rechter werd in

Rotterdam, doceerde ze in Leiden Romeins recht. "Van de pure wetenschap ging ik naar de rechtspraktijk. Ik wilde iets doen voor de samenleving. Ik wilde weten hoe je aan rechtvaardigheid in de hectiek van de praktijk vorm geeft. Die overgang was een cultuurschok. Opeens waren productienormen belangrijk. Nu heb ik zicht op de wetenschap en zicht op de praktijk en kan ik die praktijk in het onderwijs brengen." Een rechtspraktijk die op universiteiten doorgaans nog onbekend terrein is. Margreet Ahsmann: "Aan de universiteit krijgen studenten een voorgekookte casus, vaak maar een half A4-tje. Daarmee leren ze het recht toe te passen. Heel belangrijk, maar het recht is veel ingewikkelder dan die casus beschrijft. In de praktijk spelen feiten de belangrijkste rol en gaat het erom of die feiten bewezen zijn. Met feiten en bewijsvragen komen ze in de studie nauwelijks in aanraking, terwijl die wél bepalen welke kant het heen moet gaan en of een beslissing uiteindelijk rechtvaardig is. Ik confronteer studenten daarmee en bediscussieer de rol van de rechter, waarbij ik ook de kernwaarden van de rechtspraak betrek."

Dilemma's

Juist door kernwaarden als onafhankelijkheid en onpartijdigheid de ruimte te geven in het onderwijs, realiseren studenten zich welke dilemma's op rechters afkomen. "Studenten vinden dat prachtig, want het sluit mooi aan bij wat ze in de krant lezen", aldus Margreet Ahsmann. "Dan pas beseffen ze hoe moeilijk het soms is." Dat de rechtspraktijk een beperkte rol speelt in het universitaire onderwijs, is begrijpelijk, want de studietijd is kort en academische vorming is heel belangrijk, maar het is ook wel jammer, meent Ahsmann. "In de geneeskunde is veel meer integratie van wetenschap en praktijk. Men doet soms een beetje hooghartig over de combinatie wetenschap en rechtspraktijk. Als aandacht voor de praktijk wordt gevraagd, hoor je wel eens: 'Maar wij zijn toch geen beroepsopleiding?'" Met die houding wordt volgens Margreet Ahsmann miskend hoe moeilijk de praktijk is en dat die praktijk problemen kent waarop de wetenschap heel veel reflectie kan geven. "Die spiegel en diepgang heeft de Rechtspraak nodig. Doordat ik een leven aan de universi-

teit heb gehad in de pure wetenschap, kan ik academische aandacht voor praktijkproblemen bepleiten." Rechtspraak en universiteiten kijken misschien met een andere blik naar de werkelijkheid, maar tegelijk raken ze elkaar en hebben ze elkaar hard nodig, zegt de rechter in Den Haag. Juist vanwege die wederzijdse afhankelijkheid, zouden meer rechters een parttime hoogleraarschap moeten kunnen vervullen, meent Ahsmann. "Op die manier kunnen we in voortdurende wisselwerking samen werken aan het tot stand brengen van beter recht."

Verbinding

Dineke de Groot, raadsheer bij de Hoge Raad, was geen wetenschappelijk medewerker bij de Vrije Universiteit Amsterdam geweest toen ze er 2011 werd benoemd tot hoogleraar Rechtspraak en conflictoplossing, maar een onbekende was ze er ook niet. De Groot promoveerde in 2008 aan de VU op het onderwerp van het deskundigenadvies in de civiele procedure. De Groot: "Ik liep er al een paar jaar als onderzoeker rond en had samen met anderen postacade-

“

Tegen het einde van de cyclus steken meer studenten hun vinger op”

misch onderwijs gegeven waarin theorie en praktijk samenkwamen. De nadruk van mijn leerstoel ligt overigens niet op onderwijs maar op onderzoek. Onderzoeksresultaten worden waar mogelijk natuurlijk ook gebruikt om de verbinding met de rechtspraak in het onderwijs te ondersteunen. Onderzoek op het kruisvlak van rechtspraak en conflictoplossing is geen louter wetenschappelijke aangelegenheid, en kan ook de Rechtspraak voeden,” aldus De Groot.

Volgens Dineke de Groot vinden de collega's op de VU het van belang dat er in het universitaire onderwijs voldoende aandacht is voor de verbinding tussen wetenschap en rechtspraak. En ook in Amsterdam vinden studenten het leuk om een rechter in levenden lijve te zien, aldus raadsheer De Groot. “Studenten zijn erg geïnteresseerd in wat een rechter doet en gaan ook uit zichzelf naar zittingen om te kijken hoe het daar toegaat. Ze hangen aan je lippen. Met zo veel belangstelling kun je meer begrip voor de rechtspraak inbrengen. Hoe werkt de oordeelsvorming bij de rechter? Hoe lees je een uitspraak? Ik zeg weleens: ‘Ik begrijp best dat jij vindt dat de argumentatie in een uitspraak soms niet strikt logisch is opgebouwd, maar probeer eens te bedenken of er wellicht in het concept is geknipt. Als de leden van een rechtsprekend college het niet eens zijn, kan inkorten soms een manier zijn om elkaar te vinden.’ Als je daar oog voor krijgt, dan ga je het herkennen. Je gaat niet alleen nadenken over de argumenten die je mist, maar ook reflecteren op werkwijzen van rechters. Het is leuk en nuttig om over het werk van de rechter te discussiëren en aan elkaars uitgangspunten te morrelen. Ook als studenten na hun studie geen rechter worden, is het ongelofelijk nuttig om meer te weten over hoe rechters denken en hoe ze tot hun oordelen komen.”

Reclame

Dat de rechtbanken en de Raad voor de rechtspraak hopen dat de leerstoelen belangstelling voor het rechtshandelen kweken bij studenten, vindt raadsheer De Groot begrijpelijk, maar zegt ze: “De doelstelling van mijn leerstoel is echt een andere. De bedoeling is om conflictoplossing breder te trekken. Als ik al reclame maak voor het vak van rechter, dan

vloeit dat voort uit wat ik doe. Het gaat om de inhoud.” Helemaal mee eens, zegt Eddy Bauw, Hoofd Juridische Kwaliteit, Wetgevingsadviesing en Internationale Samenwerking bij de Raad voor de rechtspraak, raadsheer plaatsvervanger in Arnhem en hoogleraar Rechtspleging aan de Universiteit van Amsterdam. “Door goed en levendig uit te leggen wat rechtspraak inhoudt en betekent voor de samenleving, bind je de studenten automatisch. Aan het begin van de collegecycle vraag ik studenten altijd of ze rechter, officier of advocaat willen worden. Advocaat ja, officier weinig, rechter bijna niemand. Dat is begrijpelijk, want wat weten ze nu van het rechtshandelen? Zo'n dame of heer is heel verheven en ontzettend wijs. Dat zie je jezelf als 20-jarige toch niet doen? Maar als je studenten laat zien wat een rechter doet en hoe maatschappelijk dat vak is, dan groeit de belangstelling vanzelf. Tegen het einde van de cyclus steken dan ook meer studenten hun vinger op.”

Mooi meegenomen dat zijn studenten begeesterd raken, maar zijn leerstoel, en die van zijn collega's Ahsman in Leiden en De Groot aan de VU, dient vooral de intensivering van de kruisbestuiving tussen de Rechtspraak en de universitaire wereld. Eddy Bauw: “Er kunnen veel meer verbanden tussen rechters en wetenschappers worden gelegd, niet alleen op de terreinen van rechtspleging en togabe-roepen, maar ook op bijvoorbeeld het gebied van het ondernemingsrecht of het intellectuele eigendomsrecht.” Wetenschappers kijken niet alleen anders naar die zaken, maar hebben daar ook meer tijd voor. “Doordat wetenschappers bespiegeling, achtergrond

en verdieping inbrengen, kan samenwerking, bijvoorbeeld via bijzondere leerstoelen, alleen maar de kwaliteit van de Rechtspraak vergroten. En het mooie is: die samenwerking kan aan beide kanten veel opleveren en hoeft niet veel te kosten”, aldus Bauw.

Reflectie

Eddy Bauw voelt zich in Amsterdam geen vreemde eend in de bijt. Niet alleen omdat hij daar eerder heeft gewerkt en is gepromoveerd, maar omdat hij nauw samenwerkt met aanpalende leerstoelen: “Ik zit in een leerstoelgroep met hoogleraren advocatuur, sociale rechtshulp en juridische dienstverlening. Wij zetten de togabe-roepen, die toch de levende kern van het recht vormen en zorgen voor aansluiting bij de samenleving, centraal en laten studenten oefenen in een oefenrechtbank. Die aandacht voor de combinatie van kennis en vaardigheden is belangrijk, maar er moet wel altijd een wetenschappelijke reflectie op het vak inzitten, juist omdat je die van beroepsbeoefenaren niet mag verwachten. Reflectie op bijvoorbeeld de kernwaarden van de togabe-roepen, het belang van die beroepen voor de rechtsstaat en op de invloed van veranderingen in de samenleving op die beroepen, is van groot belang voor de ontwikkeling van deze professies. Het is belangrijk dat studenten deze reflectie wordt bijgebracht, omdat het bepalend kan zijn voor hoe zij later als togadragers naar hun vak kijken.” Universiteiten werken graag samen met gerechten en vinden dat heel eervol, zegt Eddy Bauw. “Ze krijgen daar ook wat voor terug. Kennis en inzichten van binnenuit de rechterlijke organisatie, die wetenschappers niet hebben, en de dilemma's waar die organisatie mee worstelt. Het helpt studenten en wetenschappers ook om contacten te leggen met gerechten.” Rechters kunnen op hun beurt leren van hoogleraren én van studenten. Bauw: “Het is echt onzin om te zeggen dat rechters in een ivoren toren zitten, maar men heeft ook niet altijd goed zicht op hoe de samenleving naar de Rechtspraak kijkt en wat de maatschappelijke effecten van rechtspraak zijn. Studenten kijken veel meer als gewone burgers naar zaken en dat werkt verhelderend; dat besef neem je mee terug naar de rechterlijke organisatie.” ■

ZAAK ANNEKE VAN DER STAP

Rechterlijke uitspraken roepen soms vragen op. Ron P. hoorde in september 2012 levenslang tegen zich eisen voor moord op Anneke van der Stap. Alles leek erop te wijzen dat hij de 22-jarige Rijswijkse had gedood. Toch werd P. vrijgesproken. Hoe kan dat?

Wat is de voorgeschiedenis? Anneke van der Stap werd 11 juli 2005 door een vriend op de trein gezet in Enschedé. Ze zou rond middernacht in Den Haag aankomen en naar huis gaan, in Rijswijk. Elf dagen later werd ze dood gevonden, in de bosjes langs het Jaagpad in Rijswijk. In 2010 werd Ron P. aangehouden. In zijn cel, want hij was inmiddels tot 18 jaar veroordeeld voor het verkrachten en doden van Christel Ambrosius uit Putten.

Waarom werd P. verdacht? Door zijn aanhouding voor de Puttense moordzaak. De recherche zag overeenkomsten tussen beide moorden en ging daarom P.'s gangen na in de nacht van Anneke's verdwijning. P. bleek kort na haar vermoedelijke aankomst in Den Haag met haar bankpas betaald te hebben. Later bleek hij ook haar usb-stick en harde schijf in bezit te hebben. En volgens een medegegetineerde had P. hem verteld dat hij Anneke had gewurgd.

Hij moet het dus haast wel gedaan hebben? De rechtbank noemt het bezit van de spullen zeer belastend. Dat

'wijst direct' naar Ron P. als iemand die niet alleen betrokken kan zijn bij diefstal, maar ook bij de gewelddadige levensberoving, staat in het vonnis. Maar om vast te stellen dat hij de dader is, is aanvullend bewijs nodig.

De Puttense moordzaak is opgelost dankzij een DNA-match. Hielp dat niet in deze zaak? P.'s DNA, in de databank van het NFI opgenomen na een veroordeling voor huiselijk geweld, bood in dit geval geen soelaas. Toen Anneke werd gevonden, verkeerde haar lichaam in verregaande staat van ontbinding. Er waren geen bruikbare sporen, zelfs de exacte doodsoorzaak kon niet meer worden vastgesteld.

Staat dan niet vast dat ze slachtoffer is van een misdrijf? Onderzoekers hebben geen zekerheid kunnen geven, maar de rechtbank is daar wel van overtuigd. Alternatieve scenario's – P.'s advocaat suggereerde bijvoorbeeld dat Anneke mogelijk is aangereden en in de bosjes gelegd – vindt de rechtbank ongeloofwaardig. Bovendien lag het Jaagpad helemaal niet op

haar route. Haar vreemde lichaamshouding, gescheurde rok en vervormde bril wijzen op moord of doodslag, vindt de rechtbank.

Wat ontbreekt aan het bewijs?

De rechtbank weet alleen zeker dat Anneke om het leven is gebracht en dat P. haar spullen had. Dat hij daarover heeft gelogen – hij ontkende de spullen te hebben – bewijst nog niet dat hij een moord heeft gepleegd. En de medegevangene heeft niets gezien, maar alleen gehoord dat P. de Rijswijkse heeft gewurgd. Dat zou voldoende kunnen zijn, als bijvoorbeeld vaststond dat Anneke door wurging om het leven is gekomen. Maar dat is niet bewezen. Ondanks al het onderzoek is helaas niet duidelijk geworden wat er precies is gebeurd, hoe Anneke om het leven is gebracht en wie dat heeft gedaan, concludeert de rechtbank in het vonnis. De verdachte moet daarom worden vrijgesproken.

En nu? Het Openbaar Ministerie heeft hoger beroep ingesteld; wellicht zal het gerechtshof de bewijsmiddelen anders beoordelen, hoopt het OM. ■

'TWITTEREN KWEEKT BEGRIP'

Saskia Belleman, rechtbankverslaggever bij *De Telegraaf*, maakt naam als Twitterkoningin. Meer dan tienduizend mensen volgen haar live verslagen vanuit rechtszalen in het hele land. Hoe is ze daartoe gekomen en hoe beoordeelt ze het optreden van de rechters die ze vrijwel dagelijks volgt?

Tekst: Pauline van der Mije Foto's: Sake Rijpkema

Saskia Belleman spit in het weekend thuis de rollen van alle rechtbanken door om zaken te selecteren die de komende week gaat volgen. "Dat is een enorm gepuzzel", zegt ze. "De ene rechtbank stuurt dagvaardingen mee, van de andere krijg je alleen een naam, pleegdatum en wetsartikel. Zoek dan maar eens uit waar het over gaat. Gelukkig heeft *De Telegraaf* correspondenten in het hele land, die weten het vaak wel."

Vrijwel dagelijks rijdt ze vroeg weg om een spraakmakende strafzaak bij te wonen. "En anders schrijf ik een achtergrondverhaal over rechtspraak, of een interview met betrokkenen, zoals de ouders van Floortje en Sanne-Mei uit Wildervank. Twee vriendinnetjes van tien, die met hun waveboards bij een bruggetje speelden toen daar een man met zijn auto overheen reed. Allebei dood. Dat was zo'n emotionele zaak. De bestuurder werd vrijgesproken, er was geen bewijs dat hij onvoorzichtig of te hard had gereden. Ontzettend frustrerend voor die ouders."

Slachtofferverklaringen vindt ze soms moeilijk om aan te horen. "Zo'n zitting is vrij za-

kelijk, maar als je hoort welk leed er achter de feiten schuilgaat, komt dat knalhard binnen: ouders in de Amsterdamse zedenzaak, die alle baby- en peuterfoto's van hun kind verbranden omdat ze achteraf in de ogen zien wat er toen gaande was. Of de ouders van Floor van der Wal, die vertellen hoe hun gehandicapte dochter zich omhoog vocht tot cabaretière en leerde op eigen benen te staan. En toen werd ze doodgereden op het Mercatorplein, door iemand die snel naar huis moest. Weet zo'n jongen wel wat hij heeft aangericht?" Verdachten zijn vaak erg met zichzelf bezig, vindt ze. "Dan vraagt de rechter na zo'n verklaring: 'Wat vindt u daar nou van?' En dan zegt de verdachte: 'Vreselijk! Ik zit vast, ben mijn baan kwijt, iedereen kijkt me met de nek aan'. Het gaat nu even niet om jou, zou ik dan wel willen roepen."

De ene verdachte is de andere niet. Belleman zag een man die zijn schoonouders doodde om zijn ex-vriendin te kwellen stuitend van agressie de rechtszaal binnenkomen, geboeid en omringd door een cordon van bewakers. Een andere man die zijn moeder had gedood, zat als een hoopje ellende in badjas te huilen

op de zitting. "Hij leed aan psychotische wanen toen het gebeurde, dit had hij nooit gewild. Zijn vader en broer waren aanwezig om hem te steunen. Heel triest." Haar medeleven gaat echter vooral uit naar de slachtoffers. Dat zij meer spreekrecht krijgen in het strafproces vindt ze terecht. "Rechters moeten oordelen op basis van feiten, maar wat mij betreft hoort de beleving van het slachtoffer ook bij de feiten", zegt ze. "Ruimte geven aan emoties zonder je oordeel te laten beïnvloeden, lijkt mij verduiveld moeilijk. Maar rechters kunnen die dingen heel goed scheiden. Ik heb veel respect voor hoe zij hun werk doen. Zoals Frans Bauduin de grote zedenzaak leidde, zakelijk maar toch invoelend, dat was voortreffelijk. In het algemeen wordt er goed vonnis gewezen, er is vaak geen speld tussen te krijgen. Dat vind ik zo knap! Maar helaas leggen ze het lang niet allemaal goed uit. Soms zijn vonnissen zo juridisch geformuleerd, dat de verdachte na afloop onzeker om zich heen zit te kijken: wat is het nou geworden? Of de rechter zegt: uw advocaat legt het wel uit. Dat kan niet, vind ik." Rechters vergeten nogal eens dat mensen in de zaal geen idee hebben wat ze te wachten staat.

“**IK DENK DAT MIJN GETWITTER ALLEEN MAAR VOORDELEN HEEFT VOOR DE RECHTSPRAAK**”

“

Raadkameren mag best uren duren en zo nodig ook nog een uur uitlopen, maar laat het even weten aan de mensen die zitten te wachten”

“Er zijn voorzitters die vooraf de procedure uitleggen en waarschuwen voor akelige details, maar dat gebeurt vaak niet.” Ook bij schorsingen mag wel wat meer rekening gehouden worden met bezoekers. “We hebben laatst vier uur in de gang zitten wachten. Vier uur! Dat vind ik minachting van het slachtoffer en de familie van de verdachte. Als je voorziet dat het langer kan duren, schors dan meteen tot na de lunch. Rechters krijgen hun broodjes wel, maar mensen in de hal niet. En zij durven niet naar buiten te gaan, want de zaak kan elk moment worden hervat. Raadkameren mag best uren duren en zo nodig ook nog een uur uitlopen, maar laat het even weten.”

Saskia Belleman klom in haar journalistieke loopbaan steeds hogerop, maar miste de verslaggeverij. Daarom stak ze haar vinger op toen Fred Soeteman twee jaar geleden aankondigde te willen stoppen als rechtbankverslaggever. Dat ze zou gaan twitteren, zat er toen nog niet in. “Ik vond Twitter echt een onzinmedium. Veel mensen gebruiken het alleen voor flauwekul: ‘Ik sta bij de supermarkt en kan niet kiezen tussen negen soorten hagelslag’ - lekker belangrijk. Maar toen het Wildersproces live uitgezonden zou worden, besloot ik het een keer uit te proberen, als service aan de lezers. De tweets liepen mee op de website van De Telegraaf, zodat we lekker actueel konden zijn. Tot mijn verbazing kwamen er elk kwartier honderd volgers bij. Mensen die werkten

of om andere redenen geen tv konden kijken, maar wel mijn verslag konden volgen. Ze stelden vragen: ‘Wat zei hij daarop?’, ‘Hoe zit hij erbij?’ Ik had me niet gerealiseerd dat het zo kon werken.”

Het werd een eye-opener. “Mensen die bij een zaak betrokken zijn maar niet in de zaal gaan zitten, bijvoorbeeld omdat ze dat te confronterend vinden, volgen de zaak via mijn tweets. Ik doe zo veel mogelijk chronologisch verslag van de zitting, ook van hoe het eraan toegaat: een rechter die in slaap valt of een advocaat die in zijn pleitnota verdwaalt en driftig bladerend papieren op de grond laat vallen, iemand in het publiek die in tranen uitbarst. Zo kan ik allerlei details kwijt waarvoor in de krant de ruimte ontbreekt. Daardoor begrijpen lezers de nuances veel beter. Op de website van *De Telegraaf* wordt veel gereageerd op artikelen en niet bepaald zachtzinnig; een open riool noem ik het wel eens. Maar lezers die rechtszaken via Twitter volgen, zijn veel gematigder. Ze vinden de psychotische man die zijn moeder doodde geen hufter die aan de hoogste boom moet hangen. Twitteren kweekt begrip.”

Dat het niet in alle rechtbanken is toegestaan, verbaast haar.

“Ik denk dat mijn getwitter alleen maar voordelen heeft voor de rechtspraak, omdat ik de rechtsgang goed kan uitleggen. Als ik merk dat over een bepaald onderwerp veel vragen komen of verwarring is ontstaan, zet ik dat meteen recht. Veel mensen vroegen zich bijvoorbeeld af waarom Sietske H. niet vier keer levenslang kreeg voor het doden van haar vier baby's. Dan leg ik uit dat straffen niet worden gestapeld in het Nederlandse rechtssysteem.” Als twitteren zo goed werkt, moeten rechters dat dan ook vaker gaan doen? “Persrechters

Saskia Belleman

2 mei 1959, Egmond aan Zee
Woont met man en dochter
(13) in Amsterdam

Opleiding:

Havo
Tolk-vertaler Engels
MO Engels
Nederlands recht, net niet afgemaakt

Loopbaan:

1980-1983: leerling-journalist bij *De Zaanlander*
1983-1988: verslaggever bij de *Zwolse Courant*
1988-2002: verslaggever op de *Amsterdam-redactie* en chef nieuwsdienst bij het ANP
2002-2010: nieuwschef en chef nieuwsdienst bij *De Telegraaf*
2010-2012: rechtbank-verslaggever

en voorlichters, ja. Maar rechters in het algemeen zou ik het zeker niet aanraden”, zegt Belleman. “Voordat je het weet, wekken ze de indruk al een mening te hebben over een zaak die ze nog moeten behandelen en is hun onpartijdigheid in het geding. Rechters moeten op eieren lopen, dan is zo'n snel medium bloedlink. Tenzij ze over iets onschuldig twitteren, zoals de keuze van hagelslag in de supermarkt. Maar dat is zo'n onzin. Doe maar niet.” ■

Rechterlijke indeling

Rechtsgebied gerechtshof Amsterdam
1 arrondissement Amsterdam
2 arrondissement Noord-Holland

Rechtsgebied gerechtshof Arnhem-Leeuwarden
3 arrondissement Gelderland
4 arrondissement Midden-Nederland
5 arrondissement Noord-Nederland
6 arrondissement Overijssel

Rechtsgebied gerechtshof Den Haag
7 arrondissement Den Haag
8 arrondissement Rotterdam

Rechtsgebied gerechtshof 's-Hertogenbosch
9 arrondissement Limburg
10 arrondissement Oost-Brabant
11 arrondissement Zeeland-West-Brabant

april 2013

NIEUWE GEBIEDSINDELING

De Rechtspraak wordt dit jaar anders georganiseerd. Dit is het gevolg van de Wet herziening gerechtelijke kaart (HGK) die vorig jaar door het parlement werd aangenomen. De gebiedsindeling tot de jaarwisseling bestond sinds lange tijd; vanaf 1877 kende Nederland vijf gerechtshoven en sinds 1934 negentien rechtbanken. Dit jaar wordt dat teruggebracht tot elf rechtbanken en vier gerechtshoven. Daarnaast zijn er nog twee bijzondere colleges: het College

van Beroep voor het bedrijfsleven in Den Haag en de Centrale Raad van Beroep in Utrecht. Onderdeel van de herziening van de gerechtelijke kaart is dat het aantal plaatsen in het land waar zittingen plaatsvinden komende tijd wordt teruggebracht tot 32.

Kwaliteit

Door de nieuwe indeling kan de Rechtspraak de kwaliteit op peil houden. Door de schaalvergroting kan beter worden ingespeeld op de

steeds hogere eisen die worden gesteld aan rechtspraak, er ontstaan meer mogelijkheden zaken beter te organiseren, rechtszaken kunnen sneller op zitting komen en beter worden verdeeld over meer personeel. Ook is er nu per gerecht voldoende zaaksinstroom om kennis en ervaring te kunnen ontwikkelen en behouden. Verder krijgt de Rechtspraak door een grotere schaal meer ruimte om specialismen op te bouwen en te onderhouden. ■

A photograph of Eric Baumgarten, a middle-aged man with grey hair, wearing a dark sweater over a light-colored collared shirt. He is surrounded by a group of diverse children of various ages, some smiling and some with their arms raised. The background shows a classroom setting with bookshelves filled with books.

Eric Baumgarten (63)

directeur van de Steenvoordeschool voor openbaar basisonderwijs in Rijswijk (ZH), praat over de relevantie van een juridisch begrip voor zijn werk.

WABLIEF?

Onschuldpresumptie Wat zeg je?

Eric Baumgarten: “Ervan uitgaan dat iemand onschuldig totdat het tegendeel is bewezen. Ik heb er net iets over geschreven in de nieuwsbrief voor de ouders. Het is namelijk niet alleen van belang voor mij om ieder kind dat op mijn kamer komt een eerlijke kans te geven en niet meteen van zijn of haar schuld uit te gaan, maar het is ook een zaak van de ouders. Als er wat

is voorgevallen op school, dan hebben ouders de neiging om zich ermee te bemoeien en hun eigen kind altijd te geloven. Dat andere kind heeft het gedaan. De navelstreng is erg kort. Ze spreken vervolgens dat kind aan, waardoor die ouders zich weer gaan roeren. Voor je het weet, is het bonje op het schoolplein, terwijl de kinderen al lang weer vriendjes zijn. Ik wil daarom dat

ouders naar de leerkracht stappen. Als die bemiddeling niet lukt, dan ben ik er als een soort schoolrechter. Ik pas hoor en wederhoor toe en ga nooit af op één mening. Als ik naar de waarheid zoek, moet ik uitgaan van de onschuld van het beklagde kind. Dat betekent óók dat ik de leerkracht niet a priori steun. Doe ik dat wel, dan hoef ik het ook niet uit te zoeken.”

Uitleg: “Het grondbeginsel van onschuldpresumptie (*praesumptio innocentiae*) is erkend als een onvervreemdbaar mensenrecht. Het beginsel staat in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de VN uit 1948 en is vastgelegd in artikel 6, lid 2, van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM). Het verdrag zegt letterlijk in het artikel over het recht

op een eerlijk proces: ‘Een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld, wordt voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan’. Dit beginsel is (dus) ook maatgevend voor de Nederlandse rechtspraak. Een verdachte is geen dader, totdat hij door een onafhankelijke en onbevooroordeelde rechter is veroordeeld. Oud-rechter en PvdA Justitie-woordvoerder in de Tweede Kamer Jeroen Recourt

zei hierover vorig jaar in een debat: “Met een juridische bril op zeg je dat iemand dader is na de veroordeling, helemaal mee eens, maar dat is bij uitstek juridisch redeneren. Hier staat de juridische werkelijkheid volledig los van de perceptie van 99 procent van de Nederlanders.” De rechtsstaat is gebaat bij deze ‘bril’, want de onschuldpresumptie dient het rechtsstatelijke principe dat iedereen recht heeft op een eerlijk proces. ■